

**Orientări strategice naționale
pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane
defavorizate (2014 – 2020)**

| | | |
|-------|---|----|
| I. | Introducere..... | 3 |
| 1. | Importanța Orientărilor strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate (2014-2020)..... | 3 |
| 2. | Perioada implementării | 3 |
| 3. | Modalitate de elaborare..... | 3 |
| II. | Informații generale relevante | 4 |
| 1. | Descrierea zonei montane defavorizate din România | 4 |
| 2. | Caracteristici socio-economice..... | 6 |
| III. | Priorități, politici și cadru juridic existente..... | 15 |
| 1. | Corelare cu documentele programatice de la nivel național | 15 |
| 2. | Corelare cu documentele programatice de la nivel european | 16 |
| IV. | Obiective generale și specifice..... | 16 |
| | Obiectiv general 1: Creșterea competitivității economice..... | 16 |
| | Obiectiv general 2: Creșterea atractivității zonei montane defavorizate și stabilizarea populației montane | 17 |
| | Obiectiv general 3: Ameliorarea calității factorilor de mediu din zona montană defavorizată și conservarea biodiversității..... | 17 |
| | Obiectiv general 4: Conservarea și valorificarea resurselor culturale..... | 17 |
| V. | Principii fundamentale..... | 17 |
| VI. | Direcții de acțiune..... | 18 |
| VII. | Rezultate și indicatori de performanță..... | 25 |
| 1. | Creșterea competitivității economice..... | 25 |
| 2. | Creșterea atractivității zonei montane defavorizate și stabilizarea populației montane..... | 25 |
| 3. | Îmbunătățirea caracteristicilor de mediu în zona de munte | 27 |
| 4. | Conservarea și valorificarea valorilor culturale..... | 28 |
| VIII. | Proceduri de monitorizare, evaluare..... | 28 |
| IX. | Implicații pentru buget..... | 29 |
| X. | Implicații juridice..... | 29 |
| XI. | Etape ulterioare și instituții responsabile..... | 29 |

I. Introducere

1. Importanța orientărilor strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate (2014-2020)

Zona montană defavorizată a României, constituie un teritoriu special, de interes național, cu un imens potențial economic, social, cultural și de mediu.

Orientările strategice prezintă principalele direcții de urmat pentru asigurarea creșterii atractivității și dezvoltării durabile a zonei montane defavorizate, prin punerea în valoare a resurselor, stabilizarea populației, menținerea identității culturale, creșterea puterii economice la nivel local, în condițiile păstrării echilibrului ecologic și protecției mediului natural.

Prin îndeplinirea obiectivelor stabilite se va realiza dezvoltarea durabilă economică, socială și de mediu a zonei montane defavorizate prin protejarea și valorificarea responsabilă a resurselor montane, ținând seama și de efectele schimbărilor climatice, prevenindu-se depopularea acestor zone și degradarea tradițiilor, îndeletnicirilor și specificității culturale a acestora. Asigurarea mijloacelor pentru dezvoltarea echilibrată a resurselor montane, la paritate cu alte zone din România și U.E., în privința veniturilor și condițiilor de viață, trebuie să beneficieze de sprijin intens preventiv și eficient din partea statului.

Zonele de munte trebuie să beneficieze de o politică specifică definită conform principiilor dezvoltării durabile, care asigură necesitățile prezentului fără a compromite șansele generațiilor viitoare. De asemenea, orientările strategice vizează reducerea dezechilibrului între regiunile mai favorizate și cele montane defavorizate, marcate de constrângeri naturale permanente, vizând ansamblul problematicii economice, sociale, culturale și de mediu înconjurător.

Politicile montane trebuie să faciliteze cooperarea inter-comunală și inter-regională în cadrul național, cooperarea trans-frontalieră și trans-națională.

2. Perioada implementării

Implementarea obiectivelor orientărilor strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate se va realiza în intervalul 2014 – 2020 și coincide cu perioada de programare a fondurilor și politicilor Uniunii Europene (2014 – 2020).

Implementarea obiectivelor orientărilor strategice de către toți factorii implicați din România va fi monitorizată și evaluată pe parcursul implementării.

3. Modalitate de elaborare

Elaborarea orientărilor strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate (2014 – 2020) s-a realizat în urma unui proces transparent și consultativ, prin analizarea situației socio-economice actuale a zonei montane defavorizate din România cu utilizarea datelor obținute de la Institutul Național de Statistică (INS), Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR), Ministerul Dezvoltării Regionale și

Administrației Publice (MDRAP), Ministerul Culturii (MC), Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice (MMS), Autoritatea Națională pentru Turism (ANT). Acest proces a fost susținut și cu date colectate de la institute de cercetare ale Academiei Române și Academiei de Științe Agricole și Silvicultură precum și din mediul universitar și cu informații adunate în timpul dezbaterilor publice ce au avut loc.

La elaborarea orientărilor strategice naționale s-a utilizat delimitarea zonei montane defavorizate din România așa cum este realizată în cadrul Programului Național de Dezvoltare Rurală 2007 – 2013. Această delimitare s-a făcut în baza prevederilor art. 36 (a) (i) al Regulamentului (CE) nr. 1698/2005 și art. 18 al Regulamentului (CE) nr. 1257/1999 și este conformă cu prevederile art. 32 [paragrafele (1)(a) și (2)] din Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 1305/2013 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR).

În vederea identificării și elaborării orientărilor strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate, la nivelul Secretariatului General al Guvernului (SGG) a fost creat un Comitet Interministerial din care fac parte reprezentanți ai ministerelor mai sus menționate. Comitetul s-a reunit în mai multe rânduri, fiecare minister implicat contribuind la trasarea obiectivelor orientărilor strategice. Activitatea comitetului a fost coordonată de Compartimentul Înalțului Reprezentant pentru Dezvoltare Durabilă din cadrul Cancelariei Primului Ministru, obiectivele orientărilor strategice elaborate fiind discutate și aprobate de către toți membrii acestuia. Totodată, la elaborarea prezentului document au contribuit și următoarele autorități: Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerul Fondurilor Europene, Ministerul Afacerilor Externe, Departamentul pentru Ape, Păduri și Piscicultură, Ministerul Economiei, Ministerul Transporturilor, Ministerul Educației Naționale și Departamentul pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, Mediu de Afaceri și Turism.

II. Informații generale relevante

1. Descrierea zonei montane defavorizate din România

Zona montană defavorizată din România este constituită din suma suprafețelor unităților administrativ-teritoriale (UAT) desemnate conform următoarelor criterii:

- Unitățile administrativ-teritoriale (UAT) situate la altitudini medii mai mari sau egale cu 600 m, limitele acestora fiind acelea ale blocurilor fizice (identificate în Sistemul Integrat de Administrare și Control) care aparțin de aceste UAT;

- UAT situate la altitudini medii între 400 – 600 m și care au o pantă medie egală sau mai mare de 15%, limitele acestora fiind acelea ale blocurilor fizice (identificate în Sistemul Integrat de Administrare și Control) care aparțin de aceste UAT.

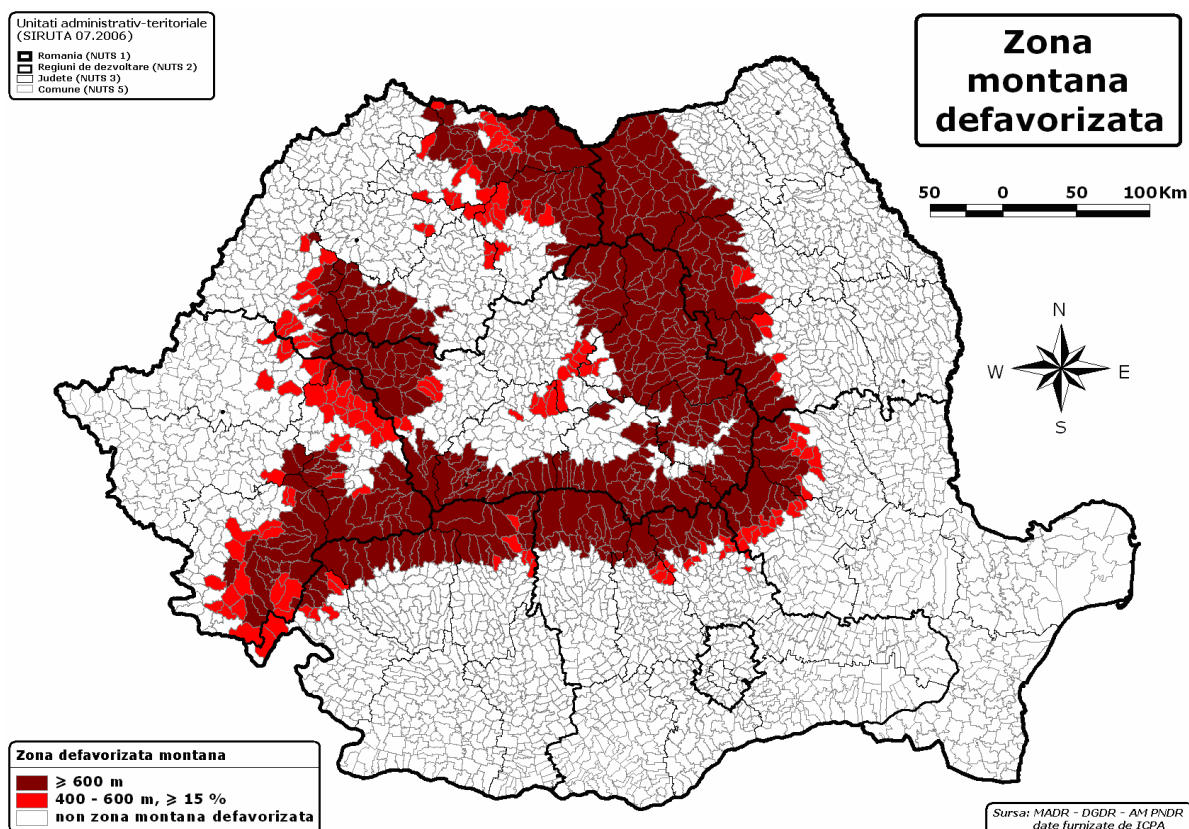
Lista completă a UAT, conform Programului Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2007 – 2013, Anexa 4A, se regăsește în Anexa 1 a acestui document. Delimitarea a fost făcută conform art. 18 al Regulamentului (CE) 1257/1999.

Conform acestei delimitări, zona montană defavorizată a României cuprinde 657 UAT¹ reprezentând 20% din numărul de UAT existent în România, cu o suprafață totală de 71.341kmp, respectiv 30% din teritoriul național (238.391 kmp). În zona montană defavorizată trăiesc 3.270.793 locuitori, reprezentând aproximativ 20% din populația țării.

Zona montană defavorizată include cca. 64 areale (bioarii) tradiționale (bazine, văi), cu importante diferențieri geo-climatice, tradiționale și economice, între bioariile tradiționale și chiar între microzone.

Zonele de munte se disting de alte regiuni prin dezavantaje naturale, ce nu pot fi schimbate (altitudine, climă, pantă, fertilitate scăzută a solului, perioade mai scurte de vegetație,) și prin dezavantaje structurale, precum scăderea populației tinere, distanțele mari față de centrele decizionale și administrative, izolare față de căile de comunicație și piețele de desfacere.

Zona montană, prin limitarea considerabilă a posibilităților de utilizare a terenului agricol, din cauza condițiilor de climă, pantelor și substratului geologic, este considerată defavorizată. Acest areal este fragil din punct de vedere ecologic, antrenând eforturi mari, cu restricții în exercitarea unor activități economice și în utilizarea terenurilor, implicând o creștere a costurilor tuturor activităților și lucrărilor, aspecte ce conferă producătorilor agricoli crescători de animale, un drept natural la diferență și compensare.



¹Municipii, orașe și comune

2. Caracteristici socio-economice

2.1 Resurse umane

Zonele montane defavorizate, rămase în urmă în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială datorită condițiilor naturale dificile, au început să fie abandonate în ultimele decenii într-un ritm din ce în ce mai accelerat. În special tinerii din zona montană părăsesc treptat și definitiv muntenii în căutarea unor condiții de viață mai ușoare și venituri mai mari obținute cu eforturi mai reduse, în mediul urban sau în alte țări. Acest fenomen, cu implicații grave pe termen mediu și lung, au fost sesizate și în țările dezvoltate din vestul Europei care fac eforturi considerabile pentru diminuarea procesului de migrare a populației montane, de menținere a fermelor agricole și a gospodăriilor. Cel mai important factor de influență în echilibrul ecologic montan îl reprezintă omul, producătorul agricol - crescător tradițional de animale.

În ultimii ani, populația din zona montană, având marele avantaj de a fi adaptată atât fizic cât și psihic constrângerilor naturale, s-a redus constant, ajungând în 2011 la 3.270.793 locuitori față de 3.361.070 locuitori în anul 2005 (conform datelor furnizate de INS).

Reducerea principală (16%), s-a înregistrat pentru categoria de persoane cu vârste cuprinse între 0 și 19 ani, la categoria de vârstă peste 65 de ani înregistrându-se o creștere (2,6%), ceea ce indică o tendință de îmbătrânire a populației. La celelalte categorii de vârstă (20-45 ani și 46-65 ani) creșterea a fost de 1,8%, respectiv de 0,6%. Aceeași concluzie poate fi trasă și din datele Agenției de Plăți și Intervenție pentru Agricultură (APIA). În jur de 60% din fermierii care au depus cereri de plată pentru plățile pe suprafață în 2012 au peste 60 de ani, în timp ce fermierii sub 30 de ani ocupă un procent de 8%.

Reducerea la categoria de vârstă 0-19 ani a fost influențată de scăderea natalității și creșterii migrației² către alte regiuni sau țări. Migrația se datorează în mare parte reducerii ofertei locurilor de muncă și accesului deficitar la servicii de interes general (reducerea numărului de școli și spitale în special în zona rurală, infrastructură de transport precară).

Analiza populației pe medii (rural-urban) indică faptul că în jur de 48% din populație trăiește în mediul urban. Populația urbană este concentrată în orașele mari din depresiuni și văi, restul populației regăsindu-se în sate dispersate.

Din datele analizate, în perioada 2005-2011, numărul elevilor înscriși în învățământul primar și gimnazial a scăzut cu 13%, pe când numărul unităților de învățământ primar și gimnazial s-a redus cu 37%. Având în vedere această reducere, în condițiile geografice deosebite, se poate aprecia că aceasta este un factor care poate duce la abandonul școlar timpuriu și poate avea influențe negative asupra gradului de pregătire al tinerilor din zona montană.

În ceea ce privește învățământul liceal, atât numărul elevilor cât și numărul unităților de învățământ liceal au crescut cu 17%, pe fondul unei natalități mai ridicate în perioada anilor '90.

² 343.724 de persoane în perioada 2005-2009; în perioadele economice favorabile (2006-2008) plecările fiind mai mari (în jur de 78.000 de persoane pe an)

Învățământul profesional agricol adaptat specificității montane a fost creat, fiind accesibile deja o serie de calificări profesionale, după cum urmează: fermier montan, lucrător/tehnician în agroturism, lucrător/tehnician în agricultura ecologică, tehnician agromontan. Totuși, pregătirea practică a elevilor este îngreunată datorită lipsei unor parteneriate dintre unitățile de învățământ cu profil montan și agenți economici relevanți care să ofere condiții adecvate de pregătire și un model integrat de activitate economică viabilă, adaptat zonei montane care să promoveze principiile fundamentale pe care trebuie să se bazeze dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate menționate la capitolul V din prezentele orientările strategice.

O inițiativă în acest scop a fost constituită de Programul național de educație și formare profesională pentru dezvoltarea integrată a zonei montane 2007 – 2010, lansat în cadrul unui parteneriat extins între Ministerul Educației Naționale, prin Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Forumul Montan din România, Centrul de Instruire în Agricultură Mureș, Centrul de Formare și Inovație pentru Dezvoltare în Carpați Vatra Dornei (CEFIDEC) și KulturKontakt Austria. În acest program au fost implicate 10 unități de învățământ din 9 județe ale țării, amplasate în zone cu potențial de dezvoltare economică pentru zona montană.

Analizând sistemul de sănătate, în aceeași perioadă, s-a constatat că numărul paturilor de spital a scăzut cu 18%, în timp ce populația s-a redus cu doar 3%, o scădere mai accentuată a numărului de paturi (20%) înregistrându-se în mediul rural, ca urmare în mare parte a programului de comasare/închidere a unităților spitalicești din anii 2010 și 2011. Numărul medicilor de familie, dar și al celor din sectorul privat a crescut, o creștere mai mare înregistrându-se în mediul urban, unde condițiile de viață sunt mai ridicate.

În vederea stabilizării populației montane, sunt necesare politici dedicate care să pună accent pe creșterea calității procesului de învățământ adaptat specificității montane, organizarea de cursuri de instruire și perfecționare dar și de cursuri de recalificare.

2.2 Agricultură

Agricultura reprezintă principala activitate economică din zona rurală montană. În anul 2005 numărul IMM-urilor care se ocupau de agricultură în zona montană defavorizată era de 1925, numărul acestora crescând constant și ajungând, în 2011, la 2583. Această creștere se datorează în mare parte existenței fondurilor europene destinate agriculturii și dezvoltării rurale accesate atât în perioada de pre-aderare, cât și după 2007, dar și politici de susținere a fermelor din zona de munte.

Conform unui studiu elaborat de Comisia Europeană³, în zona montană se regăsește 19,7% din suprafața agricolă utilizată, 18,5% din forța de muncă direct implicată în agricultură, 17,6% din numărul total al fermelor și 19,5% din numărul animalelor.

Conform aceluiași studiu, dimensiunea medie a fermei este de 3,9 ha (a treia cea mai mică dintre țările montane). Dimensiunea economică a fermei raportată la un ha este de 253 Euro, iar

³ European Commission (2013), *Labelling of agricultural and food products of mountain farming*, JRC Scientific and Policy Reports

raportată la unitatea de muncă anuală este de 1631 Euro (cea mai mică din țările cu munți din UE), rezultând de aici slaba productivitate a fermelor montane românești, și, respectiv, veniturile mici ale fermierilor.

Agricultura este practică în mare parte (peste 65%) în ferme mici și foarte mici (sub 2 ha), principala activitate fiind creșterea animalelor (bovine, ovine, caprine) pentru lapte și într-o mai mică măsură pentru carne. Se cultivă pomi fructiferi și vii pe 47.000 ha, iar suprafețele arabile (peste 500.000 ha) sunt cultivate în principal cu cartof și porumb.

Datorită lipsei de piețe de desfacere pentru anumite produse agricole și prețurilor foarte joase ale materiilor prime, (lână, lapte) numărul animalelor s-a redus constant, ajungând în 2010 la 558.000 bovine, 1.921.000 ovine, 184.000 caprine și 113.000 cabaline⁴. Scăderea cea mai mare s-a înregistrat la bovine (cu 50%), urmat de ovine (20%) și cabaline (20%) comparat cu anul 2000.⁵ Reducerea numărului de animale are un impact major atât asupra calității pășunilor și fânețelor, datorită sub-pășunatului, reducerii volumului de îngrășăminte organice, sau neîntreținerii pajiștilor, dar și asupra satelor și tradițiilor cu bune practici, acestea riscând să se piardă cu timpul.

Zona montană defavorizată dispune de suprafețe extinse de pajiști naturale (2,1 milioane ha), cele mai multe dintre acestea (60%) cu o înaltă valoare naturală, menținute în această condiție prin practicarea, de-a lungul timpului, a unei agriculturi tradiționale extensive bazată pe folosirea îngrășămintelor naturale. Cu toate acestea, în ultimii ani, calitatea pășunilor și fânețelor s-a degradat datorită reducerii numărului de animale și implicit a îngrășămintelor organice, abandonului sau lipsei lucrărilor de întreținere a pajiștilor. Conform studiului menționat mai sus, densitatea animală este la cca. 50% față de încărcătura maximă. Din datele furnizate de APIA, suprafața pe care se aplică practici agricole extensive, cu impact redus asupra mediului, promovate prin Măsura 214 – plăți de agro-mediu a PNDR 2007-2013, este de 1.236.480,91 ha (60% din suprafața acoperită cu pășuni și fânețe din zona montană defavorizată).

Fermele existente sunt slab utilizate și mecanizate (1tractor/88 ha teren arabil, 1 motocositoare/69 ha pășune și fâneată) ceea ce duce la un consum mult mai mare de energie, forță de muncă, și ca atare, costuri suplimentare. Lipsa bazinelor colectoare de purin și a platformelor pentru bălegar duc la folosirea ineficientă a îngrășămintelor naturale, dar și la un impact de mediu manifestat prin scăderea calității apelor și degradarea calitativă a structurii florei polimorfe, furajere.

Un handicap al zonei montane defavorizate îl reprezintă accesibilitatea scăzută la piețele de desfacere, dar și la unitățile de procesare, iar acestea au influență mare asupra costurilor de transport și asupra costurilor finale ale produselor procesate.

Datorită distanțelor mari și a calității slabe a infrastructurii de transport dar și a lipsei concentrării ofertei, produsele din zona de munte nu sunt valorificate la întreaga lor valoare. Lipsesc în mare parte unitățile de procesare a cărnii, laptelui, lânii, fructelor de pădure în interiorul zonei montane defavorizate. Conform aceluiași studiu, producția agricolă montană

⁴ Conform datelor Recensământului General Agricol din 2010

⁵ Conform datelor Recensământului General Agricol din 2000

reprezintă doar 1,8% din total producție agricolă, iar producția animală reprezintă 50% din producția agricolă montană, ceea ce denotă o slabă valorificare a producției vegetale.

Rasele de animale existente, adaptate la condițiile naturale sunt principalele furnizoare de materii prime de calitate ce pot fi mai bine valorificate în viitor datorită creșterii cererii de produse tradiționale și de calitate, dar și datorită accentuării crizei alimentare la nivel mondial. Existența tradițiilor și cunoștințelor legate de producerea și procesarea produselor montane, coroborată cu noua legislație europeană privind etichetarea produselor montane este o oportunitate pentru dezvoltarea zonelor montane, prin diversificarea activităților turistice.

Dezvoltarea agriculturii în zona montană defavorizată trebuie să fie realizată în mod durabil, mai ales prin valorificarea produselor agroalimentare cu înaltă valoare biologică, urmărindu-se o armonizare pe termen lung între producție și consum pe de o parte, cu protejarea unui mediu prielnic pe de altă parte, marcând totodată trecerea de la măsuri corective la cele preventive. Organizarea producătorilor în asociații cooperatiste cu capacități proprii de transformare și comercializare și sporirea veniturilor acestora, constituie un obiectiv de bază pentru o dezvoltare durabilă în ruralul montan.

Mărimea, complexitatea și specificitatea economico-socială și de mediu a zonelor montane defavorizate, marile diferențe tehnologice, geo-climatice și tradiționale, nu fac posibilă o dezvoltare durabilă fără o abordare specială, diferențiată, a agriculturii montane față de marea agricultură din zonele nemontane.

2.3 Turism

Numărul unităților de cazare din zona montană defavorizată a crescut cu 22% în ultimii ani (2005 – 2011). Dintre acestea, creșterea cea mai semnificativă au înregistrat-o pensiunile turistice și agroturistice (cu 23%) datorită în mare parte existenței fondurilor europene de dezvoltare rurală pre și post aderare. Cea mai mare creștere în cazul locurilor de cazare s-a înregistrat la pensiunile turistice și agroturistice (40%). Cu toate că numărul locurilor de cazare a crescut, cel a înnoptărilor a scăzut cu 6%, cele mai mari scăderi înregistrându-se în cazul înnoptărilor în taberele școlare, satele de vacanță, moteluri și hoteluri. S-a înregistrat o creștere cu 48% a înnoptărilor în pensiunile agroturistice. 78% din înnoptări s-au înregistrat în hotelurile de pe Valea Prahovei și în stațiunile balneoclimaterice (în jur de 4 milioane, 78% din total înnoptări), dar cu toate acestea, gradul de ocupare fost destul de redus (25% din total locuri zile).

Această dezvoltare nu s-a realizat de o manieră durabilă și cel mai frecvent nu a fost corelată cu dezvoltarea infrastructurii de transport, a serviciilor și unităților de agrement. Este încă precară infrastructura de turism în privința marcajelor turistice, a cabanelor montane, traseelor turistice montane, locurilor de popas, zonelor de campare sau a deservirii monumentelor naturale și istorice. Dezvoltarea infrastructurii de turism din zonele protejate trebuie făcută astfel încât aceasta să nu dăuneze mediului iar locuitorii să poată beneficia în mod direct de investițiile respective.

Existența condițiilor naturale (ape minerale, termale, fond peisagistic pitoresc și variat) favorabile practicării turismului în aer liber (drumeții, sporturi de iarnă, cicloturism, alpinism,

turism ecvestru, turism activ, turism de aventură, eco-turism, observarea faunei, plantelor și naturii în general, vânătoare și pescuit sportiv, turism cultural etc.) poate fi o oportunitate pentru creșterea veniturilor locuitorilor din zona de munte, dar și pentru dezvoltarea economică a unor regiuni dependente în trecut de marile industrii.

În ceea ce privește cicloturismul⁶, se poate aprecia că zona montană dispune de un real potențial, deși acest tip de activitate de recreere este puțin dezvoltată în comparație cu alte state din UE din cauza numărului de practicanți, cantității și calității infrastructurii cicloturistice existente sau a lipsei materialelor informative și promoționale. Totuși, „pădurile virgine și comunitățile izolate ale Carpaților [...] atrag anual aproximativ 3.000 – 4.000 cicloturiști străini și sub 1.000 cicloturiști români”. Deși datele oficiale în acest domeniu lipsesc, organizațiile care promovează ciclismul/ cicloturismul estimează, la nivel național, pe lângă practicanții cicloturismului montan, un număr de 4.000 – 5.000 cicloturiști români care fac ieșiri de weekend (maxim 3 zile), precum și aproximativ 20.000 români care fac excursii pe bicicletă ocazionale sau scurte/locale.

Existența unei rețele funcționale de arii naturale protejate de interes național și comunitar poate fi un punct tare pentru dezvoltarea eco-turismului, observarea faunei, plantelor și naturii, în general, cu condiția îmbunătățirii infrastructurii de turism din zonele respective, avându-se în vedere totodată respectarea legislației ariilor naturale protejate. Din cele 29 de arii protejate majore stabilite în România (parcuri naționale, parcuri naturale și Rezervația Biosferei Delta Dunării), exceptând siturile Natura 2000, 22 de parcuri naționale și naturale sunt situate în zona montană. Pe lângă parcurile naționale menționate mai sus, mai există și alte tipuri de arii protejate (site-uri Natura 2000, rezervații etc.) atribuite în administrare sau custodie, care pot contribui la dezvoltarea durabilă a comunităților. Structurile de administrare sau coordonare a parcurilor naționale și naturale, precum și a siturilor Natura 2000, oferă informații legate de regulile de vizitare, faună, floră, trasee și locuri pentru cazare.

Dezvoltarea turismului nu poate avea loc fără un program de formare al operatorilor din industria turistică, precum și la nivelul comunităților și, nu în ultimul rând, a turiștilor.

2.4 Mediul de afaceri

Agricultura și exploatarea lemnului erau principalele activități ale locuitorilor din zona rurală, în timp ce zonele urbane erau centre importante, adesea monoindustriale, care absorbeau o mare parte a forței de muncă locale dar și din afara regiunii. Odată cu închiderea celor mai multe unități industriale, o mare parte a forței de muncă fie a migrat în zonele de proveniență sau în alte zone cu potențial economic, fie a început noi activități economice în alte domenii. Majoritatea populației fiind specializată în domenii pentru care oferta locurilor de muncă s-a redus drastic sau chiar a dispărut, odată cu închiderea unităților industriale, este necesară organizarea de cursuri de calificare, recalificare sau reconversie profesională.

Deși există resurse naturale diverse, exploatarea acestora nu e competitivă datorită, în primul rând, lipsei resurselor financiare pentru modernizarea tehnologică, dar și din cauza reducerii

⁶TANASĂ, L. (2013), *Practicarea cicloturismului rural și implicațiile acestuia în dezvoltarea durabilă a economiei rurale. Studiu de caz: județul Neamț*, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala Iași

piețelor de desfacere ca urmare a crizei economice și financiare. O analiză a datelor statistice din perioada 2005-2011 indică faptul că numărul unităților economice a cunoscut o creștere în perioada 2007 – 2009, ca apoi să înregistreze o tendință descrescătoare. Cu toate acestea, sunt anumite domenii (agricultura, construcțiile, intermediari financiare și asigurări) în care numărul unităților e mai mare în 2011 comparativ cu 2005, iar alte domenii (industria prelucrătoare, comerț, tranzacții imobiliare, închirieri, prestări servicii) în care numărul unităților economice s-a redus. Sectorul cu cea mai mare creștere a numărului unităților economice este agricultura, silvicultura și pescuitul, cu o creștere, în 2011 față de 2005, de 35%. Sectorul cu cea mai mare reducere este cel imobiliar, închirieri, prestări servicii în care numărul unităților s-a redus cu 85%. Industria prelucrătoare a cunoscut o reducere constantă, nefiind influențată de creșterea economică din perioada 2007-2008, numărul unităților fiind în 2011 cu 21% mai mic ca în 2005.

În ceea ce privește posibilitățile de finanțare, acestea sunt destul de reduse în zona montană rurală, majoritatea filialelor și agențiilor bancare situându-se în mediul urban.

2.5 Mediu

Din punct de vedere al protecției mediului, zona montană reprezintă o zonă cu aer și ape puțin poluate, cu păduri și terenuri agricole cu înaltă valoare naturală. Marea diversitate a florei și a faunei sălbatice a condus la includerea a 57% din suprafața zonei montane în cadrul rețelei ecologice Natura 2000. În zona montană se regăsesc 197 situri Natura 2000, adică 37% din numărul siturilor de la nivel național, și a 67% din suprafața protejată la nivel național. Din totalul de 531 situri de pe întreg teritoriul României, numai 2 au planurile de management aprobate.

Reprezentativă pentru România este prezența carnivorelor mari aflate într-o stare de conservare favorabilă, conform datelor prezentate de autoritățile de mediu. Astfel, populația de lup (*Canis lupus*) este estimată la 2.500 de exemplare, adică aproape 40% din populația aflată pe teritoriul Uniunii Europene, populația de râs (*Lynx lynx*) este estimată la 1.200 exemplare, iar cea de urs brun (*Ursus arctos arctos*) la 6.000 exemplare, adică peste 60% din populația europeană. Aceste trei specii de carnivore reprezintă un simbol și un indicator al stării de sălbăticie a habitatelor. Menținerea în România a unor populații stabile și viabile de carnivore mari poate fi o sursă pentru repopulare în alte zone din Europa în care aceste specii sunt pe cale de dispariție.

Riscurile identificate privind populațiile de carnivore mari din România sunt legate de schimbarea utilizării terenurilor cu impact din perspectiva reducerii suprafeței habitatelor importante.

Cererea mare de energie electrică, precum și caracterul neregenerabil al surselor convenționale de energie, au condus în ultimii ani, atât la nivel internațional, cât și la nivelul Uniunii Europene, la recunoașterea importanței valorificării surselor regenerabile de energie (apele curgătoare, vântul, soarele, bio-masă).

După cum menționează și politica energetică europeană, utilizarea resurselor energetice regenerabile contribuie nu numai la limitarea dependentei de resursele energetice primare din import, dar și, mai ales, la reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului.

Deși investițiile în infrastructura energetică trebuie să se facă respectând cele trei obiective propuse la nivel european, și anume, durabilitate, competitivitate și siguranță, multe dintre micro-hidrocentralele și centralele eoliene au fost construite fără respectarea acestor obiective, având ca rezultat distrugerea cursurilor unor râuri, cu impact semnificativ asupra speciilor și habitatelor, a siturilor Natura 2000, precum și a peisajelor. Astfel, deși benefică, exploatarea resurselor regenerabile în zona montană a condus în numeroase cazuri la exercitarea unei presiuni asupra elementelor de mediu prin nerespectarea prevederilor de la nivel european.

O soluție pentru evitarea acestor probleme este dezvoltarea planificată, prin stabilirea unor zone de excludere pentru aceste infrastructuri, în principal în ariile naturale protejate. Acest proces trebuie să se desfășoare într-un mod transparent cu participarea comunităților locale la desemnarea acestor zone și la luarea deciziilor.

Dezvoltarea turismului a dus la creșterea cantității de deșeuri, în special de deșeuri nedegradabile, iar lipsa unor sisteme de colectare a deșeurilor poate avea efecte negative semnificative pe termen lung asupra mediului, implicit cu impact negativ și asupra populației. De asemenea, în unele cazuri, dezvoltarea infrastructurii de turism sau suport fără o analiză de impact asupra mediului poate avea o influență negativă semnificativă asupra ariilor protejate.

Pe lângă investițiile necesare în vederea implementării planurilor de management pentru ariile naturale protejate (echipamente de laborator, echipamente pentru monitorizare, echipamente IT pentru cartare), sunt necesare fonduri pentru plățile compensatorii pentru deținătorii de terenuri forestiere cu rol de protecție, dar și pentru activități privind instruirea personalului, dar și a locuitorilor și turiștilor în vederea reducerii poluării și creșterii gradului de conștientizare a importanței mediului pentru dezvoltarea economică și socială a zonei.

De asemenea, planurile de management la nivel de bazin hidrografic joacă un rol important în contextul dezvoltării durabile și sunt necesare investiții în vederea implementării măsurilor ecologice pentru reducerea riscurilor la inundații.

2.6 Păduri

În zona montană pădurile reprezintă una dintre cele mai importante resurse creatoare de valoare adăugată prin utilizarea în mod durabil atât a lemnului cât și a produselor nelemnoase (fructe de pădure, ciuperci, vânat ș.a.).

Având în vedere că aproximativ 60% din suprafața acoperită cu păduri din România se găsește în zona montană, acest sector necesită o atenție deosebită. Suprafața ocupată cu păduri în zona de munte este de 4,4 milioane ha, din care cca. 40% se află în proprietate privată, diferența fiind în proprietate publică a statului sau a unităților administrativ teritoriale (Regia Națională a Pădurilor, consilii locale).

Slaba dezvoltare a rețelei de accesibilizare a fondului forestier (densitatea medie de drumuri forestiere este de 6,5 m/ha, comparativ cu Austria, 36 m/ha, Elveția, 40 m/ha și Franța,

26m/ha) a condus la concentrarea exploatărilor forestiere în arealele ușor accesibile, degradarea solului ca urmare a depășirii frecvente a distanțelor optime de colectare a materialului lemnos, creșterea costurilor de exploatare, precum și deprecierea masei lemnoase de calitate, care este recoltată cu întârziere, fapt care conduce la scăderea valorii economice a produselor recoltate.

Exploatarea lemnului se face de către unități economice mici, slab modernizate, care utilizează metode și tehnici învechite, neperformante. Ca urmare, este necesară susținerea financiară a acestor unități pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă ale angajaților, pentru creșterea productivității și pentru realizarea de investiții în echipamente mai puțin dăunătoare mediului.

Concentrarea industriei forestiere în mari unități de prelucrare primară, cu capacități de absorbție a unor cantități zilnice semnificative de lemn, conduce la dispariția întreprinderilor mici și mijlocii, care nu pot face față concurenței marilor unități.

Datorită gradului ridicat de sărăcie din zonele rurale, precum și a altor factori de ordin administrativ, economic și social, cum ar fi creșterea cererii de material lemnos pe piața internă și în special cea externă, fenomenul tăierilor ilegale de material lemnos a devenit tot mai frecvent. Conform datelor prezentate în cadrul *Raportului privind starea pădurilor României* în anul 2011, volumul total de lemn constatat ca fiind tăiat ilegal sau fără drept a fost de 266.220 mc.

Exploatarea nerațională a resurselor forestiere în România are efecte negative majore nu numai asupra economiei și a comunităților locale, dar și asupra mediului (creșterea dezechilibrelor în unele bazine hidrografice, formarea de torenți, inundații, alunecări de teren, suprafețe cu doborâturi de vânt ș.a.).

2.7 Infrastructură

Subdezvoltarea infrastructurii în zona montană defavorizată, în principal în mediul rural, afectează foarte mult dezvoltarea economică și calitatea vieții.

Drumurile, deși reprezintă principala rută de transport din această zonă, rămân în continuare departe de ceea ce înseamnă standarde europene în acest domeniu. Atât dezvoltarea scăzută cât și calitatea acestora afectează foarte mult traficul din aceste zone, accesul la pensiuni, la stâne și ferme. Dezvoltarea în condiții optime a rețelei de drumuri poate contribui, de asemenea, la scăderea presiunii antropice asupra ariilor naturale protejate.

Rețeaua de cale ferată, a doua alternativă ca rută de transport din această zonă, a cunoscut o degradare în ultima perioadă și necesită investiții în modernizarea atât a infrastructurii cât și a parcului de material rulant.

Lungimea rețelei de alimentare cu apă potabilă a crescut cu 45%, adică de la 62073 km în anul 2005, la 90222 km în anul 2010. Astfel, dacă în anul 2005 existau 448 UAT care beneficiau de rețea de apă potabilă, în anul 2011 numărul acestora ajunsese la 500 UAT, ceea ce reprezintă o creștere de numai 11,6%. Cea mai mare creștere s-a înregistrat în zona rurală (65%). Cu toate acestea, rețeaua de distribuție a apei potabile din zona rurală montană defavorizată rămâne în continuare deficitară influențând negativ calitatea vieții, dezvoltarea economică și potențialii

investitori. Din cauza lipsei rețelei de apă potabilă și calității precare a apei, mortalitatea infantilă este mult mai ridicată în zona rurală (10,8% în 2010) comparativ cu media UE27 (4,2%).

Rețeaua de canalizare din zona rurală montană defavorizată este o problemă majoră pe care România trebuie să o rezolve în următorii ani. Datele statistice ne indică faptul că în zona rurală montană defavorizată, deși s-a înregistrat o creștere a lungimii rețelei de canalizare de 338% (de la 1920 km în 2005 la 8408 km în 2011), aceasta este de 15 ori mai redusă față de lungimea rețelei de apă potabilă. Cu referire la UAT care beneficiază de rețea de canalizare, numărul acestora a crescut cu numai 32% în perioada 2005 – 2011, respectiv de la 178 la 236. Există localități unde rețeaua de alimentare cu apă s-a dezvoltat semnificativ în ultimii ani, dar nu există deloc rețea de canalizare sau alte soluții de epurare a apelor menajere, acestea infiltrându-se în pânza freatică sau în apele de suprafață. Menținerea în continuare a acestui decalaj, fără identificarea unor soluții alternative (micro-stații de epurare, fose ecologice, fose septice) convenabile din punct de vedere al mediului și al costului conduce inevitabil la poluarea apelor de suprafață și a pânzei freatice cu consecințe ce pot fi uneori grave pe termen mediu și lung. Studiile efectuate în ultimii ani ne indică faptul că apele subterane din zona rurală au o calitate din ce în ce mai slabă acolo unde nu există rețeaua de canalizare sau aceasta este puțin dezvoltată.

Rețeaua de distribuție a gazelor în zona rurală montană defavorizată este mai dezvoltată decât rețeaua de canalizare. Dacă în anul 2005 aceasta avea o lungime de 35107 km, în anul 2010 a ajuns la o lungime de 44948 km, adică o creștere de 28%. Un ritm de creștere mai sporit(55%) s-a înregistrat în zona rurală. Cu toate acestea, marea majoritate a satelor de munte (peste 3500 în total), a cătunelor și fermelor din zona de munte nu sunt racordate la rețeaua de gaze, încălzirea realizându-se în principal pe bază de lemn de foc și alte resurse energetice neconvenționale, în evoluție.

2.8 Cultură

Zona montană este o zonă în care tradițiile economice și culturale au fost păstrate și conservate de-a lungul timpului și care dispune de un bogat patrimoniu cultural material și imaterial.

În ceea ce privește patrimoniul material, în cadrul celor 657 de comune și orașe din cadrul zonei montane defavorizate, repartizate pe suprafața a 27 de județe, numărul monumentelor istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice (2010) se ridică la 5.265 de obiective dintr-un total de peste 29.000, ceea ce reprezintă 18% din totalul național.

Cu referire la serviciile culturale, zona montană defavorizată număra, la nivelul anului 2011, un număr total de 2153 de biblioteci, din care, 597 biblioteci publice. Dintre acestea din urmă, 525 se află în mediul rural, iar 72 în mediul urban. Dintre bibliotecile publice din zona montană defavorizată, 334 de biblioteci au fost dotate cu un număr de 1387 calculatoare conectate la Internet, în cadrul Programului Biblionet, facilitându-se astfel accesul la informație al comunităților beneficiare⁷.

⁷ Datele au fost furnizate de Fundația IREX, care implementează Programul Biblionet în România.

În ceea ce privește muzeele, în perioada 2005-2011 se remarcă o creștere de la 177 la 189, a numărului acestora. Repartiția urban rural urmează același trend crescător: de la 87 de muzee în mediul urban în 2005, la 92 în 2011 și de la 90 de muzee în mediul rural în 2005, la 97, în 2011.

Lipsa fondurilor a dus însă la degradarea continuă a multor monumente istorice precum și a infrastructurii aferente, în timp ce migrarea populației a dus la abandonarea a numeroase locuințe tradiționale. Lipsa piețelor de desfacere pentru produsele artisanale meșteșugărești și lipsa interesului tinerilor pentru aceste activități au condus la dispariția unor meșteșuguri și metode tradiționale în diverse arii de activitate.

Modernizarea accentuată a satelor, împreună cu influențele culturale exogene, au dus la o serie de mutații în ceea ce privește valorile culturale și tradițiile specifice mediului rural, sub impactul globalizării și al societății consumeriste. Dacă o serie de influențe sunt necesare, acestea marcând evoluția firească și necesară a mediului rural românesc în ceea ce privește confortul vieții la sat (de exemplu, modernizarea locuințelor sau sistemul de canalizare/epurare), altele au permis preluarea ca atare a unor valori străine nu numai de specificul unei zone anume, ci chiar de specificul românesc (de exemplu, tipologia și stilul arhitectonic al noilor construcții sau materialele utilizate pentru înlocuirea/modernizarea elementelor de tâmplărie).

III. Priorități, politici și cadru juridic existente

Prevederile orientărilor strategice propuse au fost corelate cu celelalte prevederi în domeniu, identificate în cadrul unor documente programatice de la nivel național și european, precum Programul de guvernare 2013-2016, Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă 2013-2030, Strategia pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane (2004), Strategia Europa 2020, Convenția Carpatică.

1. Corelare cu documentele programatice de la nivel național

În cadrul **Programului de guvernare 2013-2016**, dezvoltarea durabilă ocupă un loc important, alături de dezvoltarea agriculturii și a satului românesc, acestea din urmă fiind declarate priorități absolute pentru perioada de referință. Mai exact, *revigorarea și dezvoltarea zonei montane* figurează ca obiectiv în cadrul liniilor de acțiune propuse pentru dezvoltarea agriculturii și a satului românesc.

Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă - Obiective 2013-2020-2030, identifică prioritățile pentru implementarea unui proces de dezvoltare durabilă al întregii României, pe fiecare domeniu relevat în parte. Zona montană apare reliefată în cadrul acestui document atât în contextul îmbunătățirii mediului și spațiului rural, precum și în ceea ce privește *racordarea la normele și standardele europene privind calitatea vieții* ce trebuie să fie însoțită de

revitalizarea, în modernitate, a unor moduri de viață tradiționale, în special în zonele montane și cele umede.

Măsurile din cadrul prezentelor orientări strategice sunt în acord cu prevederile din cadrul Legii nr 347/2004 a muntelui, republicată care *reglementează modalitățile de dezvoltare și protecție a zonei montane prin punerea în valoare a resurselor, pentru stabilizarea populației, creșterea puterii economice la nivel local și național, în condițiile păstrării echilibrului ecologic și protecției mediului natural.*

La elaborarea viitoarelor documente de politici publice se va avea în vedere corelarea acestora cu prevederile prezentelor orientări strategice.

2. Corelare cu documentele programatice de la nivel european

Actualele orientări strategice sunt în acord cu cele **trei priorități interconectate** ale **Strategiei Europa 2020** care definesc viziunea comunitară asupra economiei sociale de piață pentru secolul XXI:

- a) **creșterea inteligentă**: dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere și inovare;
- b) **creșterea sustenabilă**: promovarea unei economii mai ecologice și mai competitive, care să utilizeze mai eficient resursele;
- c) **creșterea inclusivă**: promovarea unei economii cu grad înalt de ocupare, care să genereze coeziune socială și teritorială.

“Convenția Carpatică” (Convenția cadru pentru protecția și dezvoltarea durabilă a Carpaților), adoptată în anul 2003 și ratificată de România în anul 2006, prevede un număr de 13 măsuri pentru asigurarea unei dezvoltări durabile a zonei Carpaților. Prezentele orientări strategice sunt în acord cu prevederile Convenției. Convenția Carpatică propune o serie de măsuri în arii care sunt acoperite și de actualul document, cum ar fi: biodiversitatea, planificarea teritoriului, agricultură și silvicultură, transportul și infrastructura, turismul, industria și energia, patrimoniul cultural și tradițiile, conștientizarea, educarea și participarea publicului.

IV. Obiective generale și specifice

Obiectiv general 1: Creșterea competitivității economice

Obiective specifice:

- a) Creșterea veniturilor fermierilor
- b) Sporirea gradului de instruire și informare al fermierilor în vederea dezvoltării de activități specifice și facilitarea accesului produselor lor pe piețele de desfacere

Obiectiv general 2: Creșterea atractivității zonei montane defavorizate și stabilizarea populației montane

Obiective specifice:

- a) Menținerea populației tinere în zonele montane defavorizate, cu accent pe zona rurală
- b) Încurajarea diversificării activităților economice în zona montană defavorizată
- c) Revitalizarea turismului montan pe principiile turismului durabil prin modernizarea infrastructurii specifice, creșterii calității serviciilor în vederea dezvoltării și promovării potențialului natural și cultural din zona montană defavorizată
- d) Modernizarea infrastructurii de transport și pentru serviciile de bază

Obiectiv general 3: Ameliorarea calității factorilor de mediu din zona montană defavorizată și conservarea biodiversității

Obiective specifice:

- a) Gestionarea durabilă a resurselor agricole și forestiere
- b) Conservarea biodiversității, prin consolidarea rețelei de arii protejate,elaborarea/ implementarea planurilor /măsurilor de management ale ariilor naturale protejate,precum și prin păstrarea și/sau îmbunătățirea funcționalității și conectivității aferente rețelei de arii naturale protejate, inclusiv ale rețelei Natura 2000 (prin menținerea și crearea infrastructurilor ecologice, inclusiv coridoare ecologice - coridoare de migrare/deplasare pentru specii)
- c) Implementarea managementului durabil al deșeurilor

Obiectiv general 4: Conservarea și valorificarea resurselor culturale

Obiective specifice:

- a) Protejarea, promovarea și menținerea vie a patrimoniului imaterial și a creației contemporane
- b) Promovarea, conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural material

V. Principii fundamentale

Evoluția situației zonei montane defavorizate din România trebuie să se ghideze în primul rând după principiul fundamental al dezvoltării durabile (sustenabile) care urmărește o armonizare pe termen lung între producție și consum pe de o parte, cu protejarea unui mediu prielnic vieții, culturii și tradițiilor pe de altă parte.

Dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate presupune creșterea rațională a atractivității și dezvoltarea economico-socială în contextul asigurării bunăstării populației fără a pune în pericol existența generațiilor viitoare.

Factorul principal al dezvoltării durabile a zonei montane defavorizate din România îl reprezintă elementul uman, "managerul" acestui areal, omul și în principal agricultorul – crescătorul de

animale, fiind cel care a creat și menținut zona montană așa cum se prezintă ea astăzi, ca munți populați și activi din punct de vedere economic din cele mai vechi timpuri. Omul trăiește în comuniune cu natura, asigurând managementul durabil al acestui areal, de aceea managementul durabil al resurselor și consolidarea gospodăriilor familiale trebuie să reprezinte priorități în elaborarea tuturor politicilor și strategiilor viitoare care vizează zona montană defavorizată.

Principii fundamentale:

- principiul dezvoltării durabile (sustenabile)
- principiile precauției și prevenirii
- parteneriatul - participarea publicului și implicarea factorilor interesați
- abordare programatică
- menținerea echilibrului ecologic al ecosistemelor, conservarea biodiversității și a habitatelor naturale
- acordarea de șanse egale la un nivel de viață decent pentru toți locuitorii

VI. Direcții de acțiune

În realizarea obiectivelor de la cap. IV. Obiective generale și specifice, Orientările strategice naționale pentru dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate vizează în principal o serie de acțiuni de natură să sprijine, cu respectarea prevederilor legale în materie în vigoare, dezvoltarea durabilă a zonei montane defavorizate, cu precădere prin abordarea următoarelor teme: agricultura, resursele umane, populația tânără, activitățile din sfera economică, turismul, infrastructura de transport și serviciile de bază, resursele forestiere, biodiversitatea, managementul deșeurilor, patrimoniul imaterial și creația contemporană și patrimoniul cultural material.

Astfel, în ceea ce privește **agricultura**, s-a avut în vedere necesitatea creșterii veniturilor fermierilor, pe de o parte, prin stimularea formelor asociative și a formării profesionale a fermierilor, iar pe de alta, prin susținerea activităților agricole cu modernizările compatibile cu mediul, în general. Prin măsurile prevăzute se mai urmărește conservarea și promovarea resurselor genetice montane locale și conservarea pajiștilor cu înaltă valoare naturală.

Măsuri avute în vedere:

1. Sprijinirea creării și dezvoltării formelor asociative ale fermierilor pentru comercializarea produselor;
2. Susținerea investițiilor pentru modernizarea fermelor inclusiv pentru eficientizarea utilizării resurselor în cadrul fermei;
3. Sprijinirea producerii și valorificării produselor locale;
4. Sprijinirea activităților agricole în zona de munte prin plăți compensatorii;
5. Facilitarea accesului la capital (bănci, IFN).

Tot în domeniul agriculturii, cu referire la resursele umane, respectiv **sporirea gradului de instruire și informare a fermierilor, și astfel încurajării dezvoltării de activități specifice,**

trebuie avute în vedere o serie de măsuri privind formarea profesională și dezvoltarea de servicii de consultanță și consiliere, ajustate nevoilor acestora.

Măsuri avute în vedere:

1. Promovarea serviciilor de consultanță și consiliere care să răspundă nevoilor de informare/formare ale fermierilor;
2. Organizarea de cursuri de formare profesională pentru procesatorii și fermierii mici și mijlocii cu accent pe păstrarea/ deprinderea practicilor agricole extensive;
3. Sprijinirea învățământului preuniversitar, în general și a învățământului profesional și tehnic, în special, prin stimularea parteneriatelor între unitățile de învățământ și agenții economici din zona montană defavorizată în vederea asigurării desfășurării pregătirii practice a elevilor.

Menținerea tinerilor în zona montană defavorizată este un obiectiv deosebit de important datorită tendinței din ultima perioadă de reducere a natalității, dar și a creșterii migrației și abandonului zonelor rurale în special. Astfel, se vor avea în vedere formarea profesională a tinerilor din zona montană defavorizată pentru dezvoltarea și valorificarea superioară a resursele oferite de agricultura montană și a altor resurse specifice zonei, din perspectiva conceptului de pluriactivitate și dezvoltare durabilă, dar și sprijinirea tinerilor antreprenori din zona montană defavorizată pentru demararea unei afaceri.

De asemenea, având în vedere că agenții economici existenți în zona montană defavorizată dispun în mica măsură de condițiile necesare pentru a oferi o pregătire practică în acord cu principiile fundamentale enunțate mai sus, se va urmări sprijinirea unităților de învățământ din zona montană defavorizată în vederea înființării de ferme didactice care să servească în egală măsură pregătirii elevilor și formării continue a resurselor umane necesare zonei montane defavorizate, oferind în același timp un model de abordare integrată a valorificării resurselor din zona montană din perspectiva conceptelor de pluriactivitate și dezvoltare durabilă.

Măsuri avute în vedere:

1. Sprijinirea tinerilor antreprenori din zona montană defavorizată pentru demararea unei afaceri;
2. Corelarea ofertei de pregătire prin învățământul profesional și tehnic cu cererea de pe piața muncii și nevoile specifice de dezvoltare durabilă a zonei montane defavorizată;
3. Sprijinirea instalării tinerilor medici și cadrelor didactice tinere în mediul rural;
4. Încurajarea instalării tinerilor fermieri în zona montană defavorizată.

Cu privire la **activitățile din sfera economică**, s-a avut în vedere, în primul rând, diversificarea acestora și creșterea competitivității economice, prin pregătirea profesională a acestora și prin

asigurarea de diverse stimulente pentru dezvoltarea afacerilor din zonă. Accentul se pune pe formare profesională, recalificare, dar și sprijin financiar pentru demararea sau dezvoltarea unei afaceri.

Măsuri avute în vedere:

1. Sprijinirea IMM-urilor și a celorlalte forme de mici întreprinzători (întreprinderi familiale, întreprinderi individuale, persoane fizice autorizate) în vederea diversificării activităților, creșterii competitivității economice și sporirii locurilor de muncă în localitățile din zonele montane defavorizate punându-se accent pe utilizarea resurselor regenerabile sau secundare.
2. Sprijinirea IMM-urilor/a persoanelor ce derulează activități specifice menite să sprijine turismul:
 - meșteșuguri/ produse locale de artizanat,
 - activități agricole și non-agricole,
 - activități de marketing,
 - piețe de desfacere pentru produse și servicii locale,
 - certificarea produselor specifice regionale/ a produselor din zonele montane.
3. Organizarea de cursuri pentru antreprenori, în vederea diversificării activității și creșterii valorii adăugate a produselor, adaptate cerințelor pieței;
4. Organizarea de cursuri pentru șomeri și reorientarea profesională a forței de muncă, cu accent pe aspectele legate de mediu, pe tehnologii inovative privind recuperarea materiilor prime secundare și recuperarea echilibrelor de mediu.

Cu referire la sectorul **turistic**, s-a urmărit revitalizarea turismului montan atât prin susținerea acțiunilor de comunicare și promovare, a lucrului în parteneriat și a cooperării factorilor responsabili din sectorul turistic cât și prin intermediul finanțării investițiilor directe. Realizarea investițiilor în unitățile de cazare ar trebui să țină cont de specificul zonei și de arhitectura tradițională. Acestea ar trebui corelate și cu produsele și tradițiile locale. Crearea de noi mijloace pentru petrecerea timpului liber ar trebui să fie realizate cu un impact minim asupra mediului.

Măsuri avute în vedere:

1. Formarea personalului de specialitate (ghizi, ghizi specializați, administratori de structuri de primire turistice cu funcțiuni de cazare, manageri destinații turistice etc.); formarea/educarea la nivel de comunitate, regional și național privind potențialul natural și cultural și asupra modalităților de utilizare durabilă și competitivă prin turism al zonei montane defavorizate;
2. Susținerea investițiilor în infrastructura de turism (renovarea/reabilitarea unităților de cazare, campinguri/refugii/adăposturi/cabane, crearea de noi mijloace pentru petrecerea timpului liber, marcarea traseelor turistice montane, crearea traseelor/potecilor tematice, amplasarea panourilor interpretative precum și a indicatoarelor)
3. Punerea în evidență și promovarea monumentelor naturale și a altor tipuri de arii protejate și atracții naturale, crearea de facilități de informare și interpretare, cât și infrastructură de vizitare

– parcări, toalete, amenajări și modernizări de peșteri, acces belvedere, amenajarea izvoarelor, piste de ciclism montan;

4. Îmbunătățirea infrastructurii de vizitare specifice ariilor naturale protejate din interiorul și vecinătatea lor, precum și a serviciilor asociate;

5. Implementarea unor proiecte pilot cu titlu de exemple de bună practică pentru destinațiile ecoturistice;

6. Dezvoltarea și promovarea strategiilor de marketing pentru zona montană defavorizată care să nu fie în contradicție, ci să fie integrate în strategiile de promovare/marketing deja existente în zona respectivă;

7. Stimularea creării asociațiilor de dezvoltare și promovare turistică la nivelul destinațiilor turistice;

8. Stimularea creării centrelor și punctelor de informare la nivelul destinațiilor turistice în baza unui plan de dezvoltare a turismului în zona respectivă, astfel încât acestea să fie amplasate strategic, să respecte un anumit concept și să fie în număr suficient, dar în strânsă corelare cu nevoia de acoperire a zonei.

9. Stimularea dezvoltării unor rețele naționale pentru ecoturism la nivelul zonei montane defavorizate în general, respectiv în zona ariilor naturale protejate, în particular.

Modernizarea infrastructurii de transport și pentru serviciile de bază, condiție a generării dezvoltării economice și stabilizării populației, constituie un alt punct important având în vedere starea precară a acestora în zona de munte. Este important ca dezvoltarea drumurilor din această zonă să se bazeze pe principiul integrării armonioase în peisaj, drumurile asfaltate luându-se în considerare pe lângă alte opțiuni.

Având în vedere caracterul ecologic și durabil al transportului feroviar, se va avea în vedere modernizarea infrastructurii feroviare, precum și a parcului de material rulant, în acord cu documentele programatice relevante. Dezvoltarea infrastructurii de transport feroviar, va avea în vedere zonele turistice cu potențial în creștere, în acest domeniu.

Investițiile verzi⁸ joacă un rol esențial în păstrarea conectivității între habitatele cheie pentru specii (în particular pentru carnivorele mari) și ariile naturale protejate, de aceea e nevoie de identificarea zonelor unde acestea trebuie create și integrarea lor în planurile de dezvoltare teritorială.

Trebuie promovate, de asemenea, investițiile pentru creșterea atractivității satelor situate în zona montană defavorizată prin inovare la nivel de gospodărie/fermă (prin măsuri de eficiență energetică - ex. izolarea clădirilor folosind produse din fermă, ex. lână - și prin utilizarea surselor de energie regenerabilă - panouri fotovoltaice etc.).

⁸Infrastructura verde este o abordare de amenajare a teritoriului și de planificare a investițiilor legate de infrastructurile construite al cărui obiectiv este recrearea unui sistem ecologic stabil și puternic, care să permită speciilor și comunităților lor să circule și să se adapteze schimbărilor de mediu introduse de om.

În egală măsură, se vor avea în vedere realizarea de investiții în infrastructura unităților de învățământ, adaptate nevoilor locale și specificului zonei montane (ferme didactice, ateliere școală și laboratoare, facilități de tip „campus” etc.)

Măsuri avute în vedere:

1. Realizarea de investiții în serviciile de bază (învățământ, sănătate, energie electrică, gaze, etc);
2. Realizarea de investiții în infrastructura de transport, inclusiv feroviar, a populației și a mărfurilor;
3. Sprijinirea investițiilor în tehnologii inovative.

Gestionarea durabilă a resurselor forestiere reprezintă un element important al prezentelor orientări strategice având în vedere proporția importantă a suprafețelor împădurite prezente nu numai raportat la teritoriul național (27,4 %), ci și ca proporție în cadrul zonei montane în sine (56,13%). În această direcție au fost astfel vizate nu numai activități de training ale resurselor umane din domeniu, ci și activități pentru protejarea și dezvoltarea durabilă a fondului forestier, precum și valorificarea superioară a produselor forestiere. Se vor promova tehnologii cu impact redus asupra mediului care să contribuie la refacerea ecosistemelor naturale și la diminuarea exploatărilor nesustenabile ale fondului forestier.

Măsuri avute în vedere:

1. Creșterea suprafețelor împădurite și diminuarea tăierilor ilegale de arbori din fondul forestier;
2. Sprijinirea re tehnologizării unităților care exploatează lemnul în vederea reducerii costurilor și pentru protecția mediului;
3. Încurajarea valorificării superioare a produselor forestiere;
4. Dezvoltarea rețelei de accesibilizare a fondului forestier;
5. Încurajarea menținerii pădurilor cu rol de protecție;
6. Sprijinirea asocierii deținătorilor de păduri în vederea exploatării durabile a pădurilor și utilizării în comun a drumurilor forestiere;
7. Organizarea de cursuri de instruire pentru deținătorii de terenuri și pentru administratorii de păduri.

Conservarea biodiversității reprezintă un alt aspect important, tratat de prezentele orientări strategice. Pentru atingerea acestui obiectiv s-au identificat ca prioritare acțiuni ce vizează un management mai eficient al informațiilor și al parteneriatelor din acest domeniu, dotări corespunzătoare, precum și activități desfășurate la nivelul ariilor naturale protejate, inclusiv a siturilor Natura 2000 și a speciilor pe cale de dispariție/ amenințate. Pe lângă acestea se va încerca readucerea într-o stare de conservare favorabilă a ecosistemelor degradate. Pentru

promovarea tehnologiilor inovative se va crea un fond de investiții destinat invenției de mediu și dezvoltării de tehnologii inovative cu impact pozitiv asupra mediului din care se vor premia anual cele mai inovative proiecte.

Măsuri avute în vedere:

1. Elaborarea și implementarea planurilor/ măsurilor de management atât pentru ariile naturale protejate cât și pentru bazinele hidrografice;
2. Protejarea și ameliorarea florei naturale a pășunilor, fânețelor și a zonelor cu Înaltă Valoare Naturală (HNV), inclusiv prin crearea de mecanisme financiare și oportunități de piață pentru sistemele agricole care mențin astfel de peisaje. Crearea de parteneriate pentru păstrarea și/sau promovarea serviciilor de mediu în / și în afara ariilor naturale protejate prin acțiuni corespunzătoare. Identificarea activităților specifice de sprijin pentru monitorizarea și îmbunătățirea statutului de conservare al speciilor protejate, cu prioritate al carnivorelor mari;
3. Identificarea măsurilor necesare pentru asigurarea condițiilor de dezvoltare a speciilor pe cale de dispariție;
4. Reconstrucția ecologică a habitatelor cuprinse în cadrul siturilor Natura 2000/ re-naturare;
5. Managementul datelor, cartografiere/cartare și achiziționarea echipamentelor specifice acțiunilor de protecție și conservare (laboratoare, logistică operațională în teren, etc.);
6. Sprijinirea programelor de educație ecologică;
7. Finanțarea și promovarea cercetărilor, studiilor și colaborărilor internaționale care realizează tehnologii moderne și inovative cu feed-back pozitiv de mediu, identifică factorii biologici din ecosistem ce pot asigura re-echilibrarea mediului natural și lupta împotriva efectelor încălzirii globale în zona montană defavorizată;
8. Promovarea investițiilor de prevenire și reducere a riscului la inundații , incendii de pădure, alunecări de teren, viituri.

Implementarea unui **management durabil al deșeurilor** în zona montană a reliefat ca una dintre problematicile acestei zone, ce necesită pe de o parte, investiții directe în colectarea, sortarea și procesarea deșeurilor, dar și o sporire a gradului de conștientizare a comunităților și a factorilor interesați în acest domeniu.

Măsuri avute în vedere:

1. Sprijinirea investițiilor pentru crearea punctelor de colectare și sortare a deșeurilor menajere și pentru unități de procesare a deșeurilor menajere și asimilabile celor menajere;
2. Organizarea decursuri pentru conștientizarea efectelor negative ale poluării;
3. Simplificarea procedurilor pentru realizarea planificărilor specifice astfel încât să se adreseze uniform mai multor UAT-uri.

În ceea ce privește **patrimoniul imaterial și creația contemporană**, având în vedere bogăția și diversitatea resurselor culturale tradiționale, precum și a formelor de expresie, s-au avut în vedere activități de comunicare și training pentru protejarea acestora, precum și asigurarea condițiilor necesare dezvoltării de activități economice specifice.

Măsuri avute în vedere:

1. Stimularea antreprenorialului socio-cultural în vederea păstrării și transmiterii meșteșugurilor și tradițiilor populare;
2. Dezvoltarea și sprijinirea serviciilor culturale din zona montanădefavorizată;
3. Digitizarea patrimoniului specific zonelor montanedefavorizate;
4. Încurajarea creării formelor asociative pentru protejarea cunoștințelor tradiționale (mărci colective) și pentru comercializarea produselor artisanale;
5. Susținerea dezvoltării pieței de artă populară și a rețelelor de distribuție;
6. Organizarea de târguri/festivaluri/șezători cu specific local în zone reprezentative/ vizibile;
7. Sprijinirea inițiativelor, campaniilor de informare și a activităților de instruire pentru valorificarea și conservarea patrimoniului imaterial și susținerea creației contemporane;
8. Dezvoltarea și profesionalizarea resurselor umane din sectorul cultural.

Cu referire la **patrimoniul cultural material** din zonele montane, au fost identificate cu precădere activități de comunicare, precum și măsuri ce vizează protejarea patrimoniului de o manieră sustenabilă, dar și păstrarea și promovarea arhitecturii tradiționale prin elaborarea de reguli, strategii locale.

Măsuri avute în vedere:

1. Sprijinirea protejării, restaurării și punerii în valoare a monumentelor istorice (monument, ansamblu, sit) și a zonelor protejate;
2. Îmbunătățirea accesibilității la/și a infrastructurii destinate turismului pentru siturile arheologice și alte monumente istorice cu potențial ridicat;
3. Conservarea și restaurarea clădirilor cu valoare culturală semnificativă și păstrarea integrității istorice a acestora;
4. Sprijinirea inițiativelor private sau comunitare privind crearea de muzee ale satelor/ regiunilor la nivel rural;
5. Realizarea de strategii culturale de dezvoltare durabilă pentru zonele montanedefavorizate;
6. Sprijin pentru o mai bună reprezentare a resurselor culturale și păstrarea arhitecturii tradiționale în cadrul master planurilor, strategiilor integrate de dezvoltare durabilă precum și a planurilor de amenajare a teritoriului;
7. Sprijin pentru campanii de informare și promovare a patrimoniului cultural național.

VII. Rezultate și indicatori de performanță

Indicatorii de performanță aferenți obiectivelor specifice vor fi măsurați în perioada de programare 2014-2020. Informațiile astfel colectate vor fi comparate, acolo unde este posibil, cu datele existente pentru perioada 2007-2013. Pentru fiecare indicator în parte se va identifica evoluția, atât în perioada 2014-2020, cât și raportat la perioada anterioară de programare, 2007 – 2013. Datele vor fi colectate de ministerele implicate în elaborarea prezentelor orientări strategice, rezultat atât al implementării programelor cu finanțare națională relevante, cât și al proiectelor finanțate din fonduri europene.

În cadrul actualelor orientări strategice a fost prevăzut un set minimal de indicatori de input și output care să cuantifice rezultatele directe și imediate obținute din implementarea diverselor măsuri.

1. Creșterea competitivității economice a agriculturii

1.1. Creșterea veniturilor fermierilor

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul de ferme modernizate
- ii. Valoarea proiectelor de modernizare a fermelor
- iii. Numărul de fermieri beneficiari ai plăților compensatorii acordate pentru zonele care se confrunta cu constrângeri naturale
- iv. Valoarea plăților compensatorii acordate pentru zonele care se confrunta cu constrângeri naturale
- v. Numărul de fermieri care au dezvoltat afaceri proprii
- vi. Numărul formelor asociative constituite de fermieri
- vii. Valoarea producției valorificate de formele asociative sprijinite

1.2. Sporirea gradului de informare al fermierilor și încurajarea dezvoltării de activități specifice

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul de fermieri și procesatori participanți la cursuri de formare
- ii. Numărul cursurilor de formare organizate
- iii. Valoarea cursurilor organizate
- iv. Numărul și valoarea acțiunilor de informare organizate

2. Creșterea atractivității zonei montane defavorizate și stabilizarea populației montane

2.1. Menținerea tinerilor în zonele montane defavorizate

Indicatori de măsurare :

- i. Numărul de tineri fermieri instalați în mediul rural
- ii. Numărul de cursuri pentru antreprenori, în vederea diversificării activității/ Număr de participanți / Număr de antreprenori care au demarat noi afaceri
- iii. Numărul de dosare depuse/ aprobate de școlile profesionale în vederea corelării ofertei de formare cu cererea de pe piața muncii și nevoile specifice de dezvoltare durabilă a zonei montane defavorizate
- iv. Număr de unități de învățământ profesional și tehnic din principalele areale montane, sprijinite ca școli pilot pentru educație și formare profesională în zona montană defavorizată, inclusiv prin investiții pentru dezvoltarea bazei materiale (ferme didactice, ateliere școală și laboratoare, pensiune didactică pentru agroturism și facilități de tip „campus” - internat, cantină, centre de documentare și informare etc.).
- v. Numărul tinerilor antreprenori sprijiniți
- vi. Valoarea sprijinului pentru antreprenorii tineri

2.2. Încurajarea diversificării activităților economice în zona montană defavorizată

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul de antreprenori susținuți financiar pentru demararea de noi afaceri
- ii. Numărul de IMM-uri finanțate
- iii. Valoarea proiectelor implementate de IMM-uri
- iv. Numărul și valoarea cursurilor organizate pentru antreprenori/șomeri
- v. Numărul participanților la cursurile organizate

2.3. Revitalizarea turismului montan pe principiile turismului durabil prin modernizarea infrastructurii specifice, creșterii calității serviciilor în vederea dezvoltării și promovării potențialului natural și cultural din zona montană defavorizată

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul de proiecte privind formarea/conștientizarea comunităților locale, cât și a personalului de specialitate din domeniul turismului
- ii. Numărul de proiecte de investiții publice, private și realizate în parteneriat public-privat derulate la nivelul destinațiilor turistice
- iii. Numărul campaniilor de marketing realizate la nivelul destinațiilor turistice
- iv. Numărul asociațiilor de dezvoltare și promovare turistică organizate/care funcționează la nivelul destinațiilor turistice.
- v. Numărul de centre și puncte de informare care funcționează la nivelul destinațiilor turistice

2.4. Modernizarea infrastructurii de transport și pentru serviciile de bază

Indicatori de măsurare:

- i. Lungimea străzilor orășenești modernizate/ reabilitate - km
- ii. Lungimea drumurilor din mediul rural modernizate/ reabilitate – km
- iii. Lungimea infrastructurii feroviare modernizate – km
- iv. Număr/valoare proiecte de investiții realizate în infrastructura de transport
- v. Număr/valoare proiecte de investiții realizate în infrastructura de bază (învățământ, sănătate, apă, canalizare, internet, telefonie)
- vi. Număr/valoare proiecte inovative

3. Îmbunătățirea caracteristicilor de mediu în zona de munte

Indicatori generali de măsurare:

3.1. Gestionarea durabilă a resurselor forestiere

Indicatori de măsurare:

- i. Număr/valoare sancțiuni aplicate
- ii. Lungime drumuri forestiere create/ reabilitate
- iii. Lungime căi ferate forestiere reabilitate / create
- iv. Numărul unităților de exploatare/ prelucrare a lemnului modernizate
- v. Valoarea proiectelor de modernizare a unităților de exploatare/prelucrare a lemnului
- vi. Suprafață împădurită– ha
- vii. Procent de suprafață acoperită cu vegetație forestieră (conform normelor silvice) raportat la total suprafață de fond forestier
- viii. Numărul de sesiuni de formare pentru deținătorii de terenuri și administratorii de păduri
- ix. Numărul de participanți la sesiunile de formare

3.2. Conservarea biodiversității prin elaborarea/ implementarea planurilor / măsurilor de management ale ariilor naturale protejate

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul planurilor de management elaborate și aprobate
- ii. Numărul planurilor de management ale ariilor naturale protejate/măsurilor de conservare pentru habitate și specii de interes comunitar implementate
- iii. Numărul măsurilor de reconstrucție ecologică pentru specii și habitate de interes comunitar implementate
- iv. Numărul programelor ecologice implementate
- v. Numărul de parteneriate încheiate/de mecanisme de plăți privind serviciile ecosistemelor identificate
- vi. Numărul planurilor de monitorizare implementate pentru habitate și speciile de interes comunitar, în special pentru carnivorele mari
- vii. Numărul seturilor de date, cartografiere/cartare, echipamente specifice de protecție și conservare a habitatelor și speciilor de interes comunitar
- viii. Numărul coridoarelor ecologice identificate/cartate și create și/sau menținute
- ix. Suprafața de terenuri agricole aflată sub un management extensiv în zone cu valoare de mediu (HNV, terenuri agricole importante pentru unele specii de păsări și fluturi, etc.).

- x. Numărul de fermieri beneficiari ai plăților compensatorii acordate pentru aplicarea unor practici agricole extensive în zone cu valoare de mediu (HNV, terenuri agricole importante pentru unele specii de păsări și fluturi, etc.).
- xi. Valoarea plăților compensatorii acordate pentru aplicarea unor practici agricole extensive în zone cu valoare de mediu (HNV, terenuri agricole importante pentru unele specii de păsări și fluturi, etc.).

3.3. Implementarea managementului durabil al deșeurilor

Indicatori de măsurare :

- i. Numărul de unități de procesare a deșeurilor create
- ii. Numărul de puncte de colectare selectivă create
- iii. Volum deșeuri colectate selectiv
- iv. Volum deșeuri procesate
- v. Numărul/valoarea măsurilor care contribuie la reducerea riscurilor la inundații, viituri, incendii de pădure, alunecări de teren, etc.

4. Conservarea și valorificarea valorilor culturale

4.1. Protejarea, promovarea și menținerea vie a patrimoniului imaterial și a creației contemporane

4.2. Promovarea, conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural material

Indicatori de măsurare:

- i. Numărul de localități din zona montană defavorizată pentru care s-a realizat o strategie de dezvoltare locală cu componentă culturală
- ii. Volumul de investiții în domeniul culturii realizate în zona montană defavorizată
- iii. Numărul de proiecte în domeniul cultural implementate în zona montană defavorizată
- iv. Numărul de resurse culturale de patrimoniu digitizate
- v. Numărul de IMM-uri care au realizat investiții în domeniul culturii în zona montană defavorizată
- vi. Numărul de monumente istorice restaurate

VIII. Proceduri de monitorizare, evaluare

În vederea monitorizării și evaluării de o manieră coerentă și unitară a orientărilor strategice va fi creată o platformă on-line, accesibilă din pagina www.guv.ro/www.madr.ro. Informațiile colectate, atât cu referire la finanțările europene, cât și cele naționale, vor fi incluse, în cadrul platformei on-line de către fiecare minister / Autoritate de Management în parte, în condițiile legii.

Monitorizare

Activitățile de monitorizare vor fi realizate, în condițiile legii, de fiecare minister/AM responsabil, în parte, în domeniul specific de activitate, în funcție de obiectivele și măsurile menționate în

prezentul document și care se regăsesc cuprinse în programele operaționale, în programul de dezvoltare rurală, precum și în cadrul programelor naționale, cu finanțare de la bugetul de stat.

Astfel, datele care sunt necesare pentru conceperea diversilor indicatori vor fi transmise de către ministere către Secretariatul General al Guvernului, Compartimentul Înaltului Reprezentant pentru Dezvoltare Durabilă/Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale. Informațiile cuprinse în cadrul platformei on-line vor permite vizualizarea acțiunilor realizate în zona montană defavorizată, precum și a fondurilor direcționate către această zonă.

Evaluare

Pentru realizarea orientărilor strategice, MADR va avea în vedere efectuarea unei evaluări unitare a măsurilor pentru zona montană defavorizată, se vor realiza o evaluare intermediară – la trei ani - și una finală – la șapte ani. Aceste evaluări vor conține și o analiză calitativă pornind de la valoarea indicatorilor cantitativi de performanță și a rezultatelor identificate în teritoriu.

IX. Implicații pentru buget

Fondurile necesare implementării actualelor orientări strategice provin din fondurile europene, accesibile în perioada 2014-2020, de la bugetul de stat și bugetele locale în limita fondurilor aprobate anual cu această destinație, precum și din alte surse, după caz, în condițiile legii.

X. Implicații juridice

Obiectivele și măsurile propuse în actualele orientări strategice vor avea un impact legislativ asupra aspectelor administrative generale privind gestionarea problematicilor specifice zonei montane defavorizate. Autoritățile publice la nivel național și local vor avea în vedere prevederile prezentelor orientări strategice în procesul de elaborare a documentelor de politici publice, în condițiile legii.

XI. Etapele implementării Orientărilor strategice și instituții responsabile

| Acțiuni | Termen | Responsabil |
|--|---|--|
| Includerea în Programele Naționale a obiectivelor și măsurilor cuprinse în actualul document | Iulie 2014 | Ministerele responsabile pentru elaborarea documentelor programatice pentru perioada 2014 - 2020 |
| Crearea platformei on-line | August 2014 | MADR |
| Rapoartele de monitorizare a implementării orientărilor strategice | Anual, începând din ianuarie 2015 (cu identificarea acelor seturi de date care au fost colectate începând din 2010, | MADR cu sprijinul ministerelor de resort |

| | | |
|---|--|--|
| | pentru a permite efectuarea de comparații și analize) | |
| Rapoarte de evaluare ale liniilor strategice | Decembrie 2017 - Evaluare intermediară Decembrie 2022 - Evaluare finală | MADR cu sprijinul ministerelor de resort |
| Constituirea unei baze de date a ONG-urilor active în zona montană defavorizată (inclusă în cadrul platformei on-line) în vederea facilitării schimburilor de expertiză și know-how între ONG-uri | Decembrie 2014 și apoi actualizare anuală | MADR cu sprijinul ministerelor de resort |

Lista UAT incluse în Zona Montană Defavorizată

| Județe | SIRUTA | Comune/Orașe |
|--------|--------|----------------|
| ALBA | 1151 | Abrud |
| | 2130 | Albac |
| | 2309 | Almașu Mare |
| | 2381 | Arieșeni |
| | 2577 | Avram Iancu |
| | 2915 | Baia de Arieș |
| | 3039 | Bistra |
| SSSS | 3397 | Blandiana |
| | 3459 | Bucium |
| | 1455 | Câmpeni |
| | 3841 | Ceru-Băcăinți |
| | 4008 | Ciuruleasa |
| | 4142 | Cricău |
| | 1696 | Cugir |
| | 4366 | Galda de Jos |
| | 4525 | Garda de Sus |
| | 4767 | Horea |
| | 4927 | Ighiu |
| | 4981 | Întregalde |
| | 5167 | Livezile |
| | 5336 | Lupșa |
| | 5577 | Metăș |
| | 5826 | Mogoș |
| | 6119 | Ocoliș |
| | 6217 | Pianu |
| | 6271 | Poiana Vadului |
| | 6397 | Ponor |
| | 6468 | Poșaga |
| | 6592 | Râmetea |
| | 6627 | Râmeț |
| | 6761 | Roșia Montană |
| | 6976 | Sălciuma |
| | 7099 | Săsciori |
| | 7197 | Scărișoara |
| | 7446 | Sohodol |

| | | |
|-------|-------|---------------------|
| | 7767 | Stremț |
| | 8014 | Șugag |
| | 8229 | Vadu Moșilor |
| | 8425 | Vidra |
| | 1936 | Zlatna |
| ARAD | 9832 | Archiș |
| | 10239 | Brazii |
| | 10417 | Chisindia |
| | 10649 | Dezna |
| | 11058 | Hălmagiu |
| | 11174 | Hălmăgel |
| | 11478 | Moneasa |
| | 12689 | Vârfurile |
| ARGEȘ | 13891 | Albeștii de Muscel |
| | 13999 | Aninoasa |
| | 14049 | Arefu |
| | 14405 | Berevoești |
| | 14673 | Boteni |
| | 14753 | Brăduleț |
| | 14922 | Bughea de Jos |
| | 20063 | Bughea de Sus |
| | 13490 | Câmpulung |
| | 15402 | Cetățeni |
| | 15448 | Cicănești |
| | 15741 | Corbeni |
| | 15830 | Corbi |
| | 16329 | Dâmbovicioara |
| | 16472 | Dragoslavele |
| | 16908 | Lerești |
| | 17334 | Mioarele |
| | 17771 | Nucșoara |
| | 17968 | Poienarii de Muscel |
| | 18527 | Rucăr |
| | 18554 | Sălătrucu |
| | 18858 | Stoenești |
| | 19141 | Șuici |
| | 13524 | Valea Mare Pravăț |
| BACĂU | 21007 | Agăș |
| | 21123 | Asău |
| | 21196 | Balcani |

| | | |
|-----------------|--------|--------------------|
| | 21418 | Berzunți |
| | 21597 | Brusturoasa |
| | 20821 | Comănești |
| | 22166 | Dărmănești |
| | 22380 | Doftena |
| | 22718 | Ghimeș-Făget |
| | 23449 | Mănăstirea Cașin |
| | 23797 | Oituz |
| | 23975 | Palanca |
| | 20910 | Slănic-Moldova |
| | 25488 | Solonț |
| | 20965 | Târgu Ocna |
| | 26289 | Zemes |
| BIHOR | 26699 | Aleșd |
| | 27560 | Borod |
| | 27686 | Bratca |
| | 27846 | Budureasa |
| | 27935 | Bulz |
| | 28709 | Câmpani |
| | 28077 | Căbești |
| | 28889 | Criștioru de Jos |
| | 28941 | Curățele |
| | 29403 | Finiș |
| | 29760 | Lazuri de Beiuș |
| | 29948 | Lunca |
| | 26920 | Nucet |
| | 30336 | Pietroasa |
| | 30844 | Roșia |
| | 31379 | Șinteu |
| | 31510 | Șuncuiuș |
| | 31609 | Târcaia |
| | 27007 | Vaşcău |
| BISTRIȚA-NĂSĂUD | 32633 | Bistrița Bârgăului |
| | 32811 | Căianu Mic |
| | 32884 | Cetate |
| | 32955 | Ciceu-Giurgești |
| | 33177 | Coșbuc |
| | 179686 | Dumitrița |
| | 33248 | Feldru |
| | 33337 | Ilva Mare |

| | | |
|--------|--------|------------------|
| | 33364 | Ilva Mică |
| | 33514 | Leșu |
| | 33603 | Lunca Ilvei |
| | 33621 | Maieru |
| | 33729 | Măgura Ilvei |
| | 32544 | Năsăud |
| | 179659 | Negrilești |
| | 34075 | Nușeni |
| | 34155 | Parva |
| | 179720 | Poiana Ilvei |
| | 34235 | Prundu Bârgăului |
| | 34262 | Rebra |
| | 34280 | Rebrișoara |
| | 34333 | Rodna |
| | 34360 | Romuli |
| | 179944 | Runcu Salvei |
| | 34397 | Salva |
| | 32599 | Sângeorz-Băi |
| | 34547 | Spermezeu |
| | 34618 | Șanț |
| | 34850 | Șieut |
| | 35152 | Târlișua |
| | 35054 | Telciu |
| | 35090 | Tiha Bârgăului |
| | 35429 | Zagra |
| BRAȘOV | 40526 | Apața |
| | 40633 | Bran |
| | 40198 | Brașov |
| | 40688 | Budila |
| | 40704 | Bunești |
| | 40241 | Codlea |
| | 40900 | Cristian |
| | 42456 | Crizbav |
| | 42480 | Drăguș |
| | 40928 | Dumbrăvița |
| | 40991 | Fundata |
| | 41113 | Hârseni |
| | 41177 | Hoghiz |
| | 42472 | Holbav |
| | 41346 | Lisa |

| | | |
|---------------|-------|----------------|
| | 41382 | Măieruș |
| | 41471 | Moieciu |
| | 41541 | Ormeniș |
| | 41621 | Poiana Mărului |
| | 40303 | Predeal |
| | 40367 | Râșnov |
| | 41738 | Recea |
| | 42464 | Sâmbăta de Sus |
| | 40438 | Săcele |
| | 41854 | Șinca |
| | 42449 | Șinca Nouă |
| | 42003 | Târlungeni |
| | 42058 | Teliu |
| | 42101 | Ucea |
| | 42183 | Vama Buzăului |
| | 42236 | Viștea |
| | 42398 | Vulcan |
| | 40492 | Zărnești |
| BUZĂU | 45245 | Bisoca |
| | 45389 | Bozioru |
| | 45539 | Brăești |
| | 45753 | Calvini |
| | 45888 | Cănești |
| | 45959 | Cătina |
| | 46108 | Chiliile |
| | 46180 | Chiojdu |
| | 46439 | Colți |
| | 46554 | Cozieni |
| | 47079 | Gura Teghii |
| | 47186 | Lopătari |
| | 47630 | Mânzălești |
| | 47916 | Nehoiu |
| | 48021 | Odăile |
| | 48227 | Pănătău |
| | 48325 | Pătârlagele |
| | 49233 | Sărulești |
| | 49484 | Siriu |
| | 50068 | Valea Sâlciei |
| | 50228 | Vintilă Vodă |
| CARAȘ-SEVERIN | 50889 | Anina |

| | | |
|------|-------|-----------------|
| | 51243 | Armeniș |
| | 50923 | Băile Herculane |
| | 51305 | Bănia |
| | 51332 | Băuțar |
| | 51449 | Berzasca |
| | 51546 | Bolvașnița |
| | 51573 | Bozovici |
| | 51662 | Brebu Nou |
| | 51699 | Buchin |
| | 51751 | Bucoșnița |
| | 51804 | Carașova |
| | 51840 | Cărbunari |
| | 51948 | Ciclova Română |
| | 52115 | Cornea |
| | 52160 | Cornereva |
| | 52570 | Dalboșeț |
| | 52721 | Domașnea |
| | 53700 | Eftimie Murgu |
| | 52936 | Glimboca |
| | 53023 | Iablanița |
| | 53069 | Lăpușnicel |
| | 53103 | Lăpușnicu Mare |
| | 53130 | Luncavița |
| | 53210 | Marga |
| | 53274 | Mehadia |
| | 53327 | Mehadica |
| | 51207 | Oțelu Roșu |
| | 53577 | Prigor |
| | 50790 | Reșița |
| | 53728 | Rusca Montană |
| | 54056 | Slatina-Timiș |
| | 54163 | Șopotu Nou |
| | 54270 | Teregova |
| | 54387 | Topleț |
| | 54412 | Turnu Ruieni |
| | 54485 | Văliug |
| | 54617 | Zăvoi |
| CLUJ | 55918 | Băișoara |
| | 56014 | Beliș |
| | 56461 | Călățele |

| | | |
|---------|-------|--------------------|
| | 56568 | Căpușu Mare |
| | 57083 | Chiuiești |
| | 57163 | Ciucea |
| | 57225 | Ciurila |
| | 57582 | Feleacu |
| | 57902 | Gilău |
| | 58008 | Iara |
| | 58204 | Izvoru Crișului |
| | 58357 | Măguri-Răcățău |
| | 58393 | Mănăstireni |
| | 58464 | Mărgău |
| | 58534 | Mărișel |
| | 60169 | Negreni |
| | 59041 | Poieni |
| | 59238 | Rișca |
| | 59434 | Sâncraiu |
| | 59498 | Sânmartin |
| | 59283 | Săcuieu |
| | 59327 | Săvădisla |
| | 59880 | Unguraș |
| | 60026 | Valea Ierii |
| COVASNA | 63777 | Aita Mare |
| | 65113 | Arcuș |
| | 63633 | Barcani |
| | 63802 | Bățanii Mari |
| | 63866 | Belin |
| | 65121 | Bixad |
| | 63893 | Bodoc |
| | 64041 | Brăduț |
| | 64096 | Brețcu |
| | 64194 | Cernat |
| | 63553 | Comandău |
| | 63526 | Covasna |
| | 65147 | Dalnic |
| | 64265 | Dobârlău |
| | 65154 | Estelnic |
| | 64318 | Ghelița |
| | 64345 | Ghidfalău |
| | 64390 | Hăghig |
| | 63580 | Întorsura Buzăului |

| | | |
|-----------|--------|------------------|
| | 64461 | Lemnia |
| | 64504 | Malnaș |
| | 65105 | Mereni |
| | 65139 | Micfalău |
| | 64568 | Moacșa |
| | 64602 | Ojdula |
| | 64719 | Poian |
| | 64826 | Sânzieni |
| | 63688 | Sita Buzăului |
| | 64871 | Turia |
| | 64942 | Vâlcele |
| | 64906 | Valea Crișului |
| | 65099 | Valea Mare |
| | 64997 | Vârghiș |
| | 65011 | Zagon |
| | 65048 | Zăbala |
| DÂMBOVIȚA | 66223 | Bărbulețu |
| | 66330 | Bezdead |
| | 66438 | Buciumeni |
| | 65869 | Iedera |
| | 68182 | Moroeni |
| | 68404 | Pietroșița |
| | 68565 | Pucheni |
| | 179917 | Râu Alb |
| | 68716 | Runcu |
| | 69063 | Valea Lungă |
| | 69447 | Vârfuri |
| | 69303 | Văleni-Dâmbovița |
| | 69394 | Vișinești |
| GORJ | 78711 | Baia de Fier |
| | 79308 | Bumbești-Jiu |
| | 79834 | Crasna |
| | 80908 | Mușetești |
| | 78258 | Novaci |
| | 81095 | Padeș |
| | 81184 | Peștișani |
| | 81380 | Polovragi |
| | 81576 | Runcu |
| | 81987 | Schela |
| | 82136 | Stănești |

| | | |
|----------|-------|-------------------|
| | 82430 | Tismana |
| HARGHITA | 83847 | Avrămești |
| | 83428 | Băile Tușnad |
| | 83464 | Bălan |
| | 83936 | Bilbor |
| | 83491 | Borsec |
| | 83151 | Brădești |
| | 84102 | Cârța |
| | 83963 | Căpâlnița |
| | 86461 | Ciceu |
| | 83981 | Ciucsângeorgiu |
| | 84086 | Ciumani |
| | 84148 | Corbu |
| | 84175 | Corund |
| | 86446 | Cozmeni |
| | 84380 | Dârjiu |
| | 84237 | Dănești |
| | 84264 | Dealul |
| | 84344 | Ditrău |
| | 83197 | Felicești |
| | 84415 | Frumoasa |
| | 84460 | Gălăuțuș |
| | 83561 | Gheorgheni |
| | 84558 | Joseni |
| | 84594 | Lăzarea |
| | 86479 | Lelicești |
| | 84629 | Lueta |
| | 84656 | Lunca de Jos |
| | 84754 | Lunca de Sus |
| | 84825 | Lupeni |
| | 86438 | Mădăraș |
| | 84923 | Mărtiniș |
| | 85056 | Merești |
| | 83320 | Miercurea-Ciuc |
| | 85074 | Mihăileni |
| | 85243 | Ocland |
| | 83133 | Odorheiu Secuiesc |
| | 83375 | Păuleni-Ciuc |
| | 85289 | Plăieșii de Jos |
| | 85341 | Praid |

| | | |
|-----------|-------|------------------|
| | 86495 | Racu |
| | 85412 | Remetea |
| | 85680 | Sâncrăieni |
| | 85760 | Sândominic |
| | 85788 | Sânmartin |
| | 85840 | Sânsimion |
| | 86519 | Sântimbru |
| | 86501 | Satu Mare |
| | 85467 | Săcel |
| | 85528 | Sărmaș |
| | 85626 | Siculeni |
| | 85877 | Subcetate |
| | 85920 | Suseni |
| | 86453 | Tomesti |
| | 83632 | Toplița |
| | 86133 | Tulgheș |
| | 86188 | Tușnad |
| | 86222 | Ulieș |
| | 86311 | Vărșag |
| | 83749 | Vlăhița |
| | 86339 | Voșlăbeni |
| | 86366 | Zetea |
| HUNEDOARA | 87219 | Aninoasa |
| | 87745 | Baia de Criș |
| | 87843 | Balșa |
| | 87996 | Baru |
| | 88092 | Băița |
| | 87246 | Banița |
| | 88216 | Bătrâna |
| | 88261 | Beriu |
| | 88350 | Blăjeni |
| | 88449 | Boșorod |
| | 87291 | Brad |
| | 88788 | Buceș |
| | 88868 | București |
| | 88920 | Bulzeștii de Sus |
| | 89026 | Bunila |
| | 86749 | Cârjiți |
| | 89151 | Cerbăl |
| | 89240 | Certeju de Sus |

| | | |
|-----------|--------|---------------------|
| | 87362 | Crișcior |
| | 89348 | Densus |
| | 89561 | Geoagiu |
| | 86883 | Ghelari |
| | 90066 | Lelese |
| | 90119 | Lunca Cernii de Jos |
| | 90208 | Luncoiu de Jos |
| | 87059 | Lupeni |
| | 90342 | Orăștioara de Sus |
| | 87077 | Petrita |
| | 86990 | Petroșani |
| | 90538 | Pui |
| | 90663 | Rapoltu Mare |
| | 90878 | Râu de Mori |
| | 90725 | Răchitova |
| | 90805 | Ribița |
| | 91232 | Sântămăria-Orlea |
| | 91054 | Sarmizegetusa |
| | 91116 | Sălașu de Sus |
| | 91447 | Tomești |
| | 91535 | Toplița |
| | 87139 | Uricani |
| | 91795 | Vața de Jos |
| | 91937 | Vălișoara |
| | 91982 | Vețel |
| | 92097 | Vorța |
| | 87175 | Vulcan |
| MARAMUREȘ | 106318 | Baia Mare |
| | 106684 | Baia Sprie |
| | 107314 | Bârsana |
| | 107154 | Băiuț |
| | 107270 | Bistra |
| | 107403 | Bogdan Vodă |
| | 106746 | Borșa |
| | 107485 | Botiza |
| | 107519 | Budești |
| | 106782 | Cavnic |
| | 107582 | Cernești |
| | 107868 | Coroieni |
| | 107920 | Cupșeni |

| | | |
|-----------|--------|-----------------------|
| | 107975 | Desești |
| | 108017 | Dragomirești |
| | 108151 | Giulești |
| | 179622 | Groșii Țibleșului |
| | 108204 | Ieud |
| | 108222 | Lăpuș |
| | 108240 | Leordina |
| | 108348 | Moisei |
| | 108400 | Ocna Șugatag |
| | 179864 | Oncești |
| | 108455 | Petrova |
| | 108473 | Poienile de sub Munte |
| | 179604 | Poienile Izei |
| | 108552 | Remeți |
| | 108598 | Repedea |
| | 108614 | Rona de Jos |
| | 108632 | Rona de Sus |
| | 108669 | Rozavlea |
| | 108696 | Ruscova |
| | 108874 | Săcel |
| | 108892 | Săliștea de Sus |
| | 108945 | Săpânța |
| | 109005 | Strâmtura |
| | 109041 | Suciu de Sus |
| | 179613 | Șieu |
| | 109096 | Șisești |
| | 106461 | Tăuții-Măgherăuș |
| | 109354 | Valea Chioarului |
| | 109425 | Vima Mică |
| | 109504 | Vișeu de Jos |
| | 106979 | Vișeu de Sus |
| MEHEDINȚI | 109924 | Baia de Aramă |
| | 110456 | Balta |
| | 111220 | Cireșu |
| | 112904 | Dubova |
| | 112245 | Eșelnița |
| | 111818 | Godeanu |
| | 112263 | Ilovăț |
| | 112370 | Isverna |
| | 110027 | Obârșia-Cloșani |

| | | |
|-------|--------|----------------------|
| | 112959 | Podeni |
| | 112995 | Ponoarele |
| MUREȘ | 116126 | Chiheru de Jos |
| | 116493 | Daneș |
| | 116545 | Deda |
| | 116590 | Eremitu |
| | 116796 | Fântânele |
| | 117042 | Ghindari |
| | 117319 | Gurghiu |
| | 117426 | Hodac |
| | 117550 | Ibănești |
| | 118058 | Lunca Bradului |
| | 118094 | Măgherani |
| | 118469 | Nadeș |
| | 118511 | Neaua |
| | 118931 | Răstolița |
| | 119153 | Rușii-Munți |
| | 119331 | Sângeorgiu de Pădure |
| | 114854 | Sovata |
| | 119625 | Stânceni |
| | 120138 | Vătava |
| | 120174 | Vețca |
| NEAMȚ | 121108 | Agapia |
| | 124938 | Alexandru cel Bun |
| | 120968 | Bicaz |
| | 121297 | Bicaz-Chei |
| | 121340 | Bicazu Ardelean |
| | 121652 | Borca |
| | 121732 | Borlești |
| | 122025 | Ceahlău |
| | 122187 | Crăcăoani |
| | 122249 | Dămuc |
| | 122551 | Farcașa |
| | 122828 | Gârcina |
| | 122864 | Grințieș |
| | 122953 | Hangu |
| | 123601 | Pângarați |
| | 123479 | Piatra Șoimului |
| | 120726 | Piatra-Neamț |
| | 123521 | Pipirig |

| | | |
|-----------|--------|-------------------|
| | 123790 | Poiana Teiului |
| | 124493 | Tarcău |
| | 124563 | Taşca |
| | 124616 | Tazlău |
| | 125016 | Vânători-Neamţ |
| PRAHOVA | 131899 | Adunaţi |
| | 132137 | Ariceştii Zeletin |
| | 130954 | Azuga |
| | 136278 | Bătrâni |
| | 132342 | Bertea |
| | 132404 | Brebu |
| | 131210 | Buşteni |
| | 132486 | Cărbuneşti |
| | 132574 | Ceraşu |
| | 131336 | Comarnic |
| | 132841 | Cosminele |
| | 133795 | Izvoarele |
| | 134096 | Măneciu |
| | 134648 | Poseşti |
| | 134755 | Predeal-Sărari |
| | 134853 | Proviţa de Jos |
| | 134899 | Proviţa de Sus |
| | 135128 | Salcia |
| | 135226 | Secăria |
| | 131540 | Sinaia |
| | 131577 | Slănic |
| | 135315 | Starchiojd |
| | 135547 | Şotriile |
| | 135618 | Ştefeşti |
| | 135654 | Talea |
| | 135681 | Tătaru |
| | 135789 | Telega |
| | 136107 | Valea Doftanei |
| SĂLAJ | 140770 | Cristolţ |
| | 143067 | Zalha |
| SATU MARE | 137407 | Certeze |
| SIBIU | 143959 | Arpasu de Jos |
| | 143995 | Aţel |
| | 144054 | Avrig |
| | 144198 | Biertan |

| | | |
|---------|--------|-----------------------|
| | 146021 | Boița |
| | 144535 | Cârțișoara |
| | 143735 | Cisnădie |
| | 143487 | Cristian |
| | 144599 | Gura Râului |
| | 144615 | Hoghilag |
| | 144713 | Jina |
| | 144731 | Laslea |
| | 145202 | Orlat |
| | 145275 | Poiana Sibiului |
| | 143502 | Poplaca |
| | 145293 | Porumbacu de Jos |
| | 145355 | Racovița |
| | 145382 | Râu Sadului |
| | 143520 | Rășinari |
| | 145471 | Sadu |
| | 145499 | Săliște |
| | 145827 | Tălmăciu |
| | 145907 | Tilișca |
| | 145934 | Turnu Roșu |
| | 145961 | Valea Viilor |
| SUCEAVA | 147205 | Breaza |
| | 147241 | Brodina |
| | 147358 | Broșteni |
| | 146502 | Câmpulung Moldovenesc |
| | 151503 | Capu Câmpului |
| | 147713 | Cârlibaba |
| | 151451 | Ciocănești |
| | 151497 | Coșna |
| | 147884 | Crucea |
| | 148202 | Dorna Candrenilor |
| | 148131 | Dorna-Arini |
| | 148612 | Frasin |
| | 148729 | Frumosu |
| | 148765 | Fundu Moldovei |
| | 146584 | Gura Humorului |
| | 149138 | Iacobeni |
| | 149183 | Izvoarele Sucevei |
| | 149316 | Mălini |
| | 149370 | Mănăstirea Humorului |

| | | |
|--------|--------|------------------|
| | 149502 | Moldova-Sulița |
| | 149539 | Moldovița |
| | 149655 | Ostra |
| | 149682 | Panaci |
| | 149851 | Poiana Stampei |
| | 149931 | Pojorâta |
| | 150043 | Putna |
| | 150114 | Rășca |
| | 150178 | Sadova |
| | 150258 | Slatina |
| | 150294 | Straja |
| | 150356 | Stulpicani |
| | 150418 | Sucevița |
| | 150445 | Șaru Dornei |
| | 150702 | Ulma |
| | 150935 | Vama |
| | 146744 | Vatra Dornei |
| | 150980 | Vatra Moldoviței |
| TIMIȘ | 157898 | Nădrag |
| | 158136 | Pietroasa |
| | 158895 | Tomesti |
| VÂLCEA | 167696 | Băile Olănești |
| | 168559 | Bărbătești |
| | 168675 | Berislăvești |
| | 168755 | Boișoara |
| | 167794 | Brezoi |
| | 169119 | Câineni |
| | 167909 | Călimănești |
| | 169253 | Costești |
| | 169351 | Dăești |
| | 170220 | Golești |
| | 168041 | Horezu |
| | 171021 | Malaiia |
| | 171539 | Muereasca |
| | 172153 | Perișani |
| | 172509 | Racovița |
| | 172812 | Runcu |
| | 172894 | Sălătrucel |
| | 173230 | Stoenești |
| | 174496 | Titești |

| | | |
|---------|--------|------------------|
| | 174021 | Vaideeni |
| | 174254 | Voineasa |
| VRANCEA | 175126 | Andreiașu de Jos |
| | 175224 | Bârsești |
| | 175509 | Chiojdeni |
| | 176551 | Jitia |
| | 176686 | Mera |
| | 176891 | Năruja |
| | 178885 | Negrilești |
| | 176944 | Nereju |
| | 177003 | Nistorești |
| | 177101 | Paltin |
| | 178910 | Păulești |
| | 177263 | Poiana Cristei |
| | 177469 | Reghiu |
| | 177762 | Soveja |
| | 178965 | Spulber |
| | 178117 | Tulnici |
| | 178313 | Valea Sării |
| | 178475 | Vintileasca |
| | 178545 | Vizantea-Livezi |
| | 178750 | Vrâncioaia |